

IZMISLITI ŽIVOTINJU

Stvoriti ni iz čega novu životinju koja bi *mogla postojati* (koja bi, hteo sam da kažem, postojala fiziološki: kao biće koje raste, hrani se i razmnožava, prilagođava se sredini i odoleva neprijateljima) praktično je nemoguće. To je poduhvat koji u velikoj meri prevazilazi ne samo ljudske, razumske moći već i tehničke mogućnosti najboljih kompjutera; naša znanja o postojećim mehanizmima života i dalje su prilično oskudna da bismo se usudili da stvorimo, čak i na papiru, nove oblike. Inteligenciji koju pokazuje evolucija, drugim rečima, ne mogu doskočiti ni najbolji evolucionisti. Iz godine u godinu nižu se dokazi da zakonitosti po kojima se odvijaju životni procesi ne odstupaju od principa fizike i hemije, ali se uporedo sa tim spoznajama jaz koji nas deli od konačnog razumevanja fenomena života sve više proširuje. Nije da se ne rešavaju problemi niti da se ne odgovara na pitanja, ali svaki rešeni problem po pravilu otvara na desetine novih, i tom procesu se zasad ne nazire kraj.

S druge strane, tromilenijumsko iskustvo pripovedanja, slikanja i vajanja pokazuje nam da ni izmišljanje, iz čistog hira, jedne nove životinje koja u skladu sa svojom fiktivnom prirodom ne bi imala obavezu da postoji već samo da stimuliše našu fantaziju, nije nimalo lak zadatak. Sve mitološke životinje, bez obzira na vreme i podneblje u kojima su izmišljene, svode se na potpurije, na slobodne spojeve različitih ekstremiteta i delova tela već poznatih stvorenja.¹ Najpoznatija i najstroženija bila je himera, spoj kože, zmije i lava, o čijoj neverovatnosti i danas svedoči izvedeno značenje ovog pojma kao „puke obmane“; usvojili su ga, u želji da nadenu adekvatno ime svim onim čudovištima koja stvaraju, tačnije nameraavaju da stvore u svojim laboratorijama za ukrštanje i presađivanje, i sami biolozi.

Kentauri, simboli starog sveta i njegovih mnogobrojnih vrednosti, jesu stvorenja dostojna divljenja, ali na nemogućnost njihovog fizičkog postojanja ukazivao je još Lukrecije; u prilog svojoj tezi izneo je jedan neobičan argument: sa tri godine konj je u punoj snazi, dok je čovek dete, i „u snu će i dalje čeznuti za majčinom sisom“ za koju je do juče bio vezan; kako zamisliti saživot dva stvorenja koja ne „odrastaju ravnomerno“ i koja, na kraju krajeva, ne poklanjaju svoja srca istim bićima?

P. J. Farmer se nedavno, u jednom naučnofantastičnom romanu, posebno zadržao na problemu disanja klasičnih kentaura i razrešio ga time što je ta stvorenja snabdeo pomoćnim organom „nalik mehu, koji je uzimao vazduh putem jednog grlenog otvora“; drugi su se zadržali na problemu ishrane, napominjući da mala čovečja usta ne bi bila u stanju da prihvate ogroman zalogaj namenjen konjskom delu.

Sve u svemu, reklo bi se da ljudska fantazija, čak i kada je lišena obaveza da poštuje pravila verovatnoće i biološka načela, zaobilazi neistražene staze i opredeljuje se za već

¹ Potpuri (fr. *pot-pourri*): dekorativna mešavina osušenih latica; (fig.) mešavina, smeša. U istoj rečenici, odmah nakon ovog izraza, Levi koristi još jednu reč, poreklom iz književne i muzičke umetnosti, koja figurativno označava mešavinu: rapsodija. (*Prim. prev.*)

poznate elemente koji se daju presložiti. U Borhesovom prelepom *Priručniku fantastične zoologije* nećemo uspeti da pronađemo, koliko god ga pažljivo iščitavali, nijedan, u pravom smislu reči, originalan nacrt životinje: nema nijednog primerka koji bi se koliko-toliko približio začuđujućim i revolucionarnim rešenjima kakva se mogu sresti kod određenih parazita, poput krpelja, buve, ehinokokusa.

U jednom odeljenju šestog osnovne,² nedaleko od Torina, organizovan je ogledni čas na temu opisivanja izmišljenih životinja; ishod je potvrdio tezu o granicama fantazije. Životinje koje su deca izmislila i predstavila bile su pretežno mitološke, tj. složene: konglomerati različitih ekstremiteta, poput Pegaza i Minotaura, ili uveličani oblici sa prekobrojnim delovima što podsećaju na Jovovog Levijatana, Rableove čovekolike džinove i čudovišta, Argusa sa sto očiju, Šivu sa četiri para ruku, Kerbera sa tri glave i Enijevog psa sa šest nogu. U granicama ovih kategorija našlo se ipak dovoljno mesta i za nekoliko odvažnih, veselih i onespokojavajućih rešenja.

Karnefiks živi pod zemljom jer se plaši užasnih životinja koje su opisala ostala deca i od dvadeset četiri sata u snu provede dvadeset dva. Hrani se isključivo ljudskim mesom i voćkama i dostiže brzinu od 200 km/h. Ženka je izuzetno plodna: „za mesec dana koti se osam do devet puta i rodi pedeset odnosno šezdeset karnefiksinčica“, ali uvek, iz gorenavedenih razloga sigurnosti, na skrovitom mestu.

Linfadinosaurus, isto tako, živi u podrumima, u kutiji sa papirom i slamom. Autorka ne navodi dimenzije, koje po svemu sudeći nisu ogromne, ali od pripovesti o susretu sa životinjom podiđe nas laka jeza: devojčica je nekoliko puta silazila po vino u podrum gde je začula neobične šumove o kojima u kući nije prozborila ni reči, „kako to obično biva“. Sama je dakle u mraku i prljavštini podruma, mestu iskonskog straha, gradskoj i modernoj varijanti mitološkog donjeg sveta; odjednom, životinja se pomoli iz kutije, a devojčica zavrišti jer je „stvorenje toliko grozno“. Zaključak svedoči o uznemirenosti u kojoj nema ni traga glume: „Ja ovo stvorenje nikada više u životu ne bih želela da vidim.“

Džin-vrat je složena životinja, uostalom kao i prethodne dve („ima glavu sabljarku [...] i težak je kao pitbul“), ali se od njih razlikuje po jednoj neobičnoj osobini: „Šumari ga koriste za seču drveća.“ Iako nedostaju podaci o poreklu, može se reći da je nastao tehnološkim postupkom ukrštanja: vrat mu je naime „sastavljen iz šest delova“ (vidljivih na maloj, ali preciznoj ilustraciji koju je ponudio autor: radi se, u suštini, o pršljenovima) „koji se s vremena na vreme polome, pa kad ode kod majstora, potroši mnogo novca i zato je siromašan“.

Sledi životinja neizgovorljivog imena od osamnaest slogova koja se odlikuje time što „hranu unosi na rep, dok joj glava motri na opasnosti“. U jedno drugačije, još i sistematičnije istraživanje uputio se autor *Leptorontibusa*, opisanog sa neverovatnom preciznošću. Ima tri oka, visok je 1,80 m i plaši se svega. Nema kostiju i održava se na nogama uz pomoć jednog komplikovanog nervnog sistema. To je jedini primer ekonomično osmišljene građe u ovom čudesnom zoološkom vrtu i namera njegovog autora nije se svodila na izazivanje straha i zaprepašćenja; ima jedno plućno krilo i diše kroz rupu koja mu je u visini stomaka; to je, međutim, posebna vrsta stomaka: čim sažvače, životinja pusti nadole hranu koja ne silazi kroz crevo već pada direktno u neku vrstu vreće koja bi trebalo da bude želudac. Autor

² Levi na ovom mestu kaže: „in una prima media“, što bi, s obzirom na razliku između italijanskog i srpskog školskog sistema, odgovaralo našem šestom osnovne, tj. uzrastu od 13 godina. (*Prim. prev.*)

vodi računa i o neprijatnom pitanju pražnjenja: za izbacivanje ostataka koji više ničemu ne služe koristi se otvorom smeštenim ispod svake pete (ima ih ukupno deset); ima li toga ko Leptorontibusu, bar jednom u životu, ne bi pozavideo na ovakvoj uvidavnosti i higijeni?

Monstrumgarikos je već priča za sebe. Proždire bizone i slonove: ustremi se na njih u letu bacajući se strmoglavce sa drveća i „zarije svoje oštre zube u mozak žrtve“; diše i pod vodom, težak je 4000 tona; ženka okoti šezdeset mladunaca mesečno; kosti su mu jake poput čelika pa „kad padne s visine od 5000 metara, ne bude mu ništa“; ima dvanaest srca i šezdeset rebara i mogao bi biti otporan na sve da se ne plaši „jedne bolesti, glomatitisa, koji je za njega smrtonosan“. U ovom poslednjem detalju istrajava jedan arhetip: nema boljke bez odgovarajućeg leka, nema nepovredivog tela bez Ahilove pete.

Opisan je, ovoga puta u opštim crtama, i jedan drugi, neimenovani ali prilično inteligentan i krupan stvor. „Kada se dà u potragu i pretraži sve, i tom prilikom ne pronade ništa, u stanju je da raskomada i najbezazleniju životinju. Ima prelepu kožu i dame kupuju njegovo krzno“. Njegova smrt odiše dostojanstvom i tragičnom uzvišenošću: „proživi određen broj godina i kad oseti da toga dana mora umreti, počne da jede naveliko kako ne bi zaboravio sve one obroke koje je nekada spravljao“.

Koko je nadrealan, pitom i neugledan (ima samo tri oka i nije viši od dvadeset centimetara). Pomalo sam ljubomorani na njegovog autora zbog načina na koji se zabavljao izmišljajući ovo stvorenje. „Jede kamenje, granje, cveće i mačke“, potiče iz Kine, ali „stanuje u Arhimedovoj ulici br. 2“ i igra se sa decom iz komšiluka; u stvari, on „živi u svim delovima varoši jer svakoga dana menja ulicu“. „Sad mu je četrdeset i puši lulu svakih pet minuta“; no i njemu je autor dodelio dramatičnu smrt: *Koko* naime „živi sto godina, ne više, i umire u trku; takav je običaj kod ovih čudnih životinja“ i sad već ne mogu da odolim a da ne navedem, iz druge ruke, *Tenisona*, koga je preveo i citirao *Borhes*, veliki opisivač neobičnih smrti; reč je o *Krakenu*, još jednoj izmišljenoj životinji, džinovskoj hobotnici dugoj milju i po: „Pod tutnjavom gornjih dubina, [...] *kraken* sniva svoj drevni i nenastanjeni san bez snova. [...] Tamo leži već vekovima, tamo će i dalje ležati, toveći se dok spava velikim morskim crvima, sve dok oganj Sudnjeg dana ne užari ambis. Tada će, tek da bi ga ljudi i anđeli jednom videli, uz urlikanje izroniti i na površini uginuti.“

I za kraj smo ostavili *Kiberkusa*. U njegovom opisu, bez koga bi naš izvod ostao nedorečen, preovlađuju mrki tonovi: ima šest običnih nogu, ali tanušnih „poput vlati trave“, obične četvrtaste uši, oči od kojih je jedno trouglasto i crveno, drugo četvrtasto i crno, a onda šok: „Ima rep dugačak dva metra i sačinjen je od kreme.“ Od ovog detalja tekst uzleće i dospeva, ostajući dosledan svojoj ideji, do najviših visina. *Kiberkus* „živi u jednoj hladnoj šumi, jer ako bi se našao na suncu, istopio bi se“; „nejak je, i od strele koja ga sustigne probuši se kao od šale, a postoji i legenda: izađoše jednom ove životinje u čoporu na sunce kako bi napale ljude, no čim iskoračiše, na licu mesta se istopiše“. Svestan svog dara za komično, autor nam saopštava da se *Kiberkus* hrani miševima i čokoladom i završava nastup jednim elegantnim udarcem: „Ova životinja nije neki trkač.“

Izvornik: *Inventare un animale*, Primo Levi, Opere II, Einaudi, Torino, 1997, str. 711–715. (Prvi put objavljeno u: *Primo Levi*, L'altrui mestiere, Einaudi, Torino, 1985, str. 89–94.)

(Sa italijanskog preveo **Aleksandar Kostić**)